D'URBAN

[P.]

DISSERTATIO MEDICA INAUGURALIS,

DE

HAEMORRHAGIA UTERINA:

QUAM

ANNUENTE SUMMO NUMINE,

EX AUCTORITATE

Amplissimi SENATUS ACADEMICI,

et nobilissimae FACULTATIS MEDICAE *decreto*;

PRO GRADU DOCTORATUS,

SUMMISQUE IN MEDICINA HONORIBUS ET PRIVILEGIIS
RITE ET LEGITIME CONSEQUENDIS,
ERUDITORUM EXAMINI SUBJICIT

JOANNES D'URBAN, BRITANNUS.

A. D. VI. Idus Junias, hora locoque solitis.

EDINBURGI:
Apud HAMILTON, BALFOUR, et NEILL:
M,DCC,LIII.

WELLCOME
LIBRARY
INSTITUTE

GULIELMO SMELLIE,

MEDICINAE DOCTORI,

QUI PENITISSIMA ARTIS PERITIA

MANIBUSQUE FACUNDISSIMIS

OBSTETRICIUM

EXERCET, AMPLIFICAT, EDOCET,

CUM ALUMNORUM FRUCTU,

MISERARUM SOLATIO:

NEC NON,

BENJAMINO GOOCH,

VIRO AMICISSIMO,

CHIRURGIAE ET MEDICINAE PRUDENTIAM

FIDE, CONSTANTIA, HUMANITATE

ORNANTI;

ARTE, PLURIMORUM SALUTIS;

VITA, MORIBUS, INDUSTRIA,

SUORUM FELICITATIS

AUCTORI;

CONTUBERNII, DISCIPLINAE, EXEMPLI MEMOR,

TENTAMEN HOCCE MEDICUM,

OBSERVANTIAE ET AMORIS

MONUMENTUM,

DICATUM VOLUI

JOANNES D'URBAN.

DISSERTATIO MEDICA

INAUGURALIS,

DE

HAEMORRHAGIA UTERINA.

INTER plurima et diverſiſſima morborum quibus feminae obnoxiae ſunt, genera, haemorrhagia uterina, quippe quae perniciem ſubitam perſaepe minatur, maximè periculoſa eſt; morbi enim plerique alii, remediis ſaltem adhibendis tempus et ſpatium permittunt, atrox verò et immane hocce ſanguinis ex utero profluvium, ſubitò adeo et citò ſaepius enecat, ut nobiliſſima quaeque remedia fruſtra et incaſſum adhibeantur. Omnis autem ſanguinis ex utero fluxus minimè morbis accenſendus eſt; feminis enim Natura, menſtruum ſanguinis effluxum, ſanitatis praeſidium providè admodum molita eſt: qui tamen fluxus menſtruus, temporibus ſuis erumpens,

copiâ tanta et violentia interdum profluit, ut, nisi arte cohibeatur, vel saltem imminuatur, eo usque ruat, ut malis consequentibus, multorum postea morborum seminibus, femineam illam, generis humani conservatricem, compagem diruat.

Haec itaque est primae uterinae haemorrhagiae species, quam hic loci, quantum potero dilucide, tractare conabor: secunda vero ea est, quae praegnantibus accidit: tertia illud est profluvium sanguinis immodicum, quod post partum saepe evenit, et mulierem jam feliciter enixam e medio tollit.

Non a proposito alienum videtur, si antequam opus adgrediamur, pauca de fluxu menstruo proferamus: ut verò fluxûs hujus cognitio, ex uteri structurae cognitione magna ex parte pendet, primum de hac structura differendum.

Uteri compages in mulieribus non gravidis, adeo obscura et investigatu difficilis est, ut pene impossibile sit aliquid certi de ea statuere. Externa ejus superficies membranâ, valida

lida a peritonaeo orta inveſtitur, interna verò tenui membrana, quae in parte ſuperiore laevis utique et mollis eſt, circa cervicem rugoſa et in ſulcos efformata. Pars interior ejus ſubſtantiae ſpongioſam quandam celluloſam aut cavernoſam ſpeciem praebet, inſtar ferè lienis, aut corporis penis cavernoſi: externa vero duriore, firmiore, magiſque muſculari compage donatur. Fibrae porro quamplurimae muſculares, totam ejus corpus pererrare conſpiciuntur. Vaſa ab hypogaſtricis et ſpermaticis orta, in infinitos ramos divaricantia, et ſecum communicantia, mirum in modum contorta et plicata, per totum uteri corpus excurrunt. Liquor per vaſa unius lateris actus, facile in vaſa alterius tranſit. Arteriarum fines quamplurimi in uteri cavum hiant, et liquor per vaſa hypogaſtrica adactus, per eorum ora in uteri cavitatem effunditur. Sanguis praeterea, in mulieribus, manante fluore menſtruo extinctis, utero leviter preſſo, per haec orificia ſtillare cernitur. Lympha tenuis, ad uteri cavitatem lubricandam, dum non menſtruans eſt mulier, per has vias tranſit.

In

In mulieribus non gravidis, omnia haec vasa uterina valde exigua sunt; post impregnationem verò, sensim dilatantur vasa, praecipuè venosa; in magnam molem crescit uterus, et ejus cellulae in conspectum prodeunt, earumque ora ità augentur, ut calamus scriptorius, imo aliquando digitus minor intromitti queat. In utero gravido hae cellulae innumerae ferè conspiciuntur, et in parte uteri interiore, molli et spongiosa, ubique communicantur: arteriarum ramuli super eas repunt, et vulgò creditur, sanguinem ex ipsis arteriis in earum cavitatem effundi; an ita sit necne, solis experimentis arte anatomica factis confirmari potest.

Nuper autem, quum mulieris sex menses gravidae dissectioni adessem, haec inspectanti obversabantur. Liquor cereus, coloratus, per arterias injectus, in has cellulas tenui tantum filo pertingebat: affatim verò per arteriarum patula orificia in uteri cavitatem exibat: in placentae quoque superficiem arietans, vi sua sese insinuans, ab utero eam distinuit. Per venas verò uterinas liquor actus quam facillimè cellulas implebat. Cellularum

cavitates

cavitates ſumma diligentiâ perluſtratae, et cerâ inde avulſa, venae quamplurimae, liquore per venas uterinas injecto, repletae, in in earum cavitates hiare conſpiciebantur; arteriae verò paucae et exiguae.

Hinc veriſimile eſt, cellulas haſce venarum tantum eſſe appendices, et humorum receptacula ab arteriis foetûs redeuntium, qui illuc primum appellunt, et illic ſanguini matris venoſo immiſcentur: nec abſimile eſt, ſanguinem matris arterioſum effundi ab arteriis in cellularum cavitatem hiantibus, et illic ſuccis a foetu redeuntibus immiſceri, ob eandem ferè rationem, quâ ſanguis arteriae umbilicalis cum ſanguine venoſo communicatur; ut nimirum acceleretur motus humorum a vaſis foetûs redeuntium: ſanguinem praeterea menſtruum, ex arteriarum finibus, in uteri cavitatem hiantibus, provenire; et has cellulas, extra graviditatis tempus, ferè evaneſcere, vixque ullum praebere uſum, niſi cum foetus eſt in utero.

Uterus ope muſcularis ſuae ſtructurae ita comparatus eſt, ut, quanquam graviditatis tempore, in magnam molem diſtendatur; excuſſo

excuſſo tamen onere, in ſtatum priſtinum citò redeat.

Quomodo verò, et ex quibus cauſis, illa vaſa uteri excretoria, quae in ſtatu ſuo naturali tenuem tantum lympham emittunt, conſtante naturae lege, certis temporibus adeo dilatentur, ut ſanguinis partem craſſiorem, rubrum ſcil. tam copioſe tranſmittant, inter Phyſiologicos quam maximè diſconvenit.

Quorum opiniones varias enumerare, et argumentorum vim plenius perpendere, hujus opuſculi non eſt. Quare, neglecta (*a*) ARISTOTELIS ſententiâ, qui fluxum illum, ex periodo ejus menſtrua, lunae temerè adſcribit; tres ſolum theorias diverſas breviter perſtringamus, quarum aliquam celeberrimi quique medici amplexi ſunt.

Plethorae hypotheſin (*b*) GALENUS ſuſcepit, et contra ERASISTRATUM defendit, quam

(*a*) ARISTOT. Ζώων ἱϛορίας τὸ Η. Περὶ καταμηνίων τῶν γυναικῶν. Κεφαλ. β.

(*b*) Περὶ φλεβοτομίας πρὸς Ἐρασίϛρατον βιβλιον. Κεφαλ. έ.

quam poſt eum, ex recentioribus maximè inſignes comprobarunt. Qui hanc doctrinam complectuntur, feminas, ſuapte naturâ, hujuſmodi redundantiae obnoxias eſſe, probare conantur; eamque opinionem, hiſce argumentis firmant. Molliorem nempe, humidiorem, et laxiorem corporis femininae texturam apud omnes conſtare; et inde, ſecundum Sanctorium, corpora maximè humida minimum perſpirare, atque hinc proficiſci aphoriſmum illum: (c) *Aquae potatio perſpirationem inſenſilem impedit.*— Perſpirationem (ſcil. Sanctorianam) ut caeteras ſecretiones, pro ratione cordis impetûs, et orificiorum canalium ſecernentium, majorem aut minorem eſſe.— In feminis áutem, vim vitae, quam in viris, multo imbecilliorem, vaſorumque capillarium orificia minora, et proinde perſpirationem mino em, unde majorem etiam humorum redundantiam ſupereſſe.— Femineum vitae genus, ſedentarium ſcil. et minus exercitatum, hujuſce ſuperflui humoris cumuli in cauſa eſſe: unde ingeſta excretorum rationem excedere, plenitudinemque

(c) Sanctor. ſect. 3. aph. lxvii.

que inſequi.—Compertum eſſe, (*d*) foemi-nam, caeteris paribus, plus ſanguinis quam marem continere; atque exinde, feminas imbecilliores, dato tempore, majus ſanguinis impendium robuſtiſſimis viris pati; ut perſaepe in haemorrhagiis uterinis videre eſt.

Itaque, plethorâ periodica ſtabilita, quare haec redundantia per vaſa uterina potius quam alia excernatur, monſtrare pergunt: quorum praecipua ſequuntur argumenta.

I. Quod aorta deſcendens infra emulgentes in feminis latior eſt; arteriae quae pelvim introeunt, capaciores, ſi non plures, quam in maribus; hypogaſtricae in uterum praecipuè impenſae, multo quam in ulla alia corporis parte, ejuſdem magnitudinis, ampliores: contrà, venae uterinae pro portione minus latae, quam in viris, eaedemque quam alibi in corpore humano firmiores ſunt; praeterea valvulis carent, quibus ſanguis rediens, qui in directum ferè ſurgit, in aſcenſu ſuo adjuvetur, cum ſimul ſanguis per arterias influens, eodem ferè modo deſcendat.

II. Quod

(*d*) Hales's *Haemaſtaticks.*

II. Quod uterus texturae eſt laxae et fungoſae; viſcus in corpore feminino maximè vaſculare; in infima praeterea corporis parte ſitum; et àb omni muſculorum preſſura prorſus immune, in pelvi feminea (*e*) ampliore: unde, ex notis fluidorum legibus, uterum plus ſanguinis accipere, magiſque vi cordis, ulla alia corporis feminini parte, diſtendi neceſſe eſt.

Ex hac in feminis proclivitate, ad majorem humorum copiam generandam quam quae ad corporis nutritionem ſufficiat, quotidiana ſuperflui ſanguinis accumulatio neceſſariò ſequetur, eaque, uti ſupputant, circa drachmas quinque, ſingulis diebus: ita poſt triginta dies eò ingraveſcet plethora, ut emiſſaria uterina dilatet et in uteri cavitatem aditum ſibi faciat. Cum autem plethora menſtrui fluxus cauſa efficiens ſtatuatur, plethorae ipſius cauſa finalis haecce videtur: ut ſcil. mater gravida ſine humorum impendio, qui ad proprii corporis nutritionem neceſſarii ſunt, alimentum etiam foetui praebere poſſit: ne

B autem

(*e*) Oſteol. App. MONRO.

autem feminae vaſa, redundanti illa ſanguinis copiâ opprimantur, ubi nullus in utero foetus eſt, qui exhauriat; natura aliam viam, uterina nempe emiſſaria, patefecit, quae menſtruam hancce redundantiam effunderent.

Multae et magnae hanc theoriam difficultates comitantur: corporis humores adeo variant, ex inconſtante eorum ſtatu, et tam variis cauſis augeri aut minui poſſunt, ut accumulationem tam aequabilem fieri vix credibile ſit: ut ſcil. quamvis multae aliae fiant evacuationes, multa ſit exercitatio, et exilis illis diaeta, ſanguinis tamen incrementum, ſenſim adeo vaſa impleret, et certis periodis, viam ſibi per vaſcula aperiret, quae aliis temporibus eum tranſmittere nequeunt.—Si ingeſtorum et excretorum differentia ſit, pro ratione drachmarum quinque per diem; quatuordecim diebus, poſt proximam periodum menſtruam, novem fere unciarum ſanguinis erit accumulatio: tot unciarum ſanguis a vena aliqua mittatur, et periodus menſtrua, tot dies poſt tempus ſolitum protrahi videretur: nil tamen tale fit. —Per menſium intervallum, femina ſaepius plethorica eſt, hoc tamen eruptionem non accelerat;

celerat; et evacuationes ad ſanguinis onus ſublevandum adhibentur, qui tamen per hanc theoriam, per vaſa uterina emitti debebat.—Si plethora menſium cauſa ſola atque immediata eſſet; ſanguinis tanti, aut ſaltem bis tanti miſſio, quantum in menſibus vulgo effunditur, eos praecluderet, aut malis ex eorum obſtructionibus ſequentibus ſubveniret: quorum tamen neutrum in praxi percipitur.—Praeterea, ex (*f*) ſtaticis experimentis apparet, corpus femininum interdum duas libras plus ponderare eodem intervallo, uno tempore quam alio, eodem manente habitu corporis; cum tamen nulla inde moleſtia aut menſtruorum eruptio fiat. Hae, ex multis, paucae ſunt objectiones, quae contra hanc theoriam adducuntur.

Fermentationis hypotheſis, ſive utero propriae, ſive per totum corpus diffuſae, ex effervecentia, ſeu ſtimulo acri, tot validis objectionibus eſt obnoxia, ut in univerſum fere rejiciatur: cujus (*g*) auctores menſium cauſam finalem hance aſignant; ut ſciz. omnes ſordes recrementitiae

(*f*) Dr. Keil.
(*g*) De Graaf. Bayl. Etmul. Charlton. &c.

recrementitiae ab utero depurgentur, et ut ſanguinis maſſa ab omni faece pura reddatur. Hanc ut firmarent, multa de prava et deleteria menſtruorum natura propagarunt; quum re vera, non ſit alius in corpore humano ſanguis purior.

Tertia denique reſtet conſideranda hypotheſis, in qua (*h*) auctor ingenioſus, haemorrhagiae cauſam in ipſius uteri, quod gradatim fit, incremento ponit;—periodicum ſanguinis fluxum neceſſariò ex ejus ſtructura ſequi exiſtimat;—finalem omnem cauſam excludit, quaſi uterus propriam ſuam conformationem, ad generandum tantum, non ut menſtrui ſanguinis evacuationi inſerviret, accepiſſet; fluxumque fortuitum et (contra ſummi philoſophi (*i*) effatum) per ſe ad nullam rem utilem autumat.

Haec theoria, prima facie multum arridet, atque facilem menſtrui fluxus rationem tradit; ſymptomatum etiam eruptionis tempore

(*h*) Thom. Simsonius Chand. Proff. med. et anat. St. Andr.

(*i*) In partibus corporis, nihil inane, nihil ſine cauſa, nihil ſupervacaneum eſt. Cicero de Nat. Deorum.

pore occurrentium, et obſtructionem ſequentium, ſine difficultatibus quibus plethorae hypotheſis obnoxia eſt: Ubi autem accuratius ſubit examen, ut in pleriſque argumentis, ubi Data deficiunt, multa objicienda oriuntur. In hoc enim argumento, nihil poſito, quod proclivem arterioſi ſanguinis per venas hypogaſtricas reditum impediat, vix credi poteſt, quînam is per minutiſſima lateralium vaſculorum, quae uteri cavitatem ingrediuntur, tranſitum ſibi faciat, cum multo facilior alibi ſit exitus. Praeterea, periodicas evacuationes, menſtruis ſubſidiarias, a diverſis corporis partibus apud auctores, et in praxi paſſim comperimus: a naribus, ſcil. pulmonibus, oculis, imo extremis digitis, ubi nulla ſingularis ejuſmodi ſtructura aſſignari poteſt. Nec video quid impediat, quo minus periodica ſanguinis fiat evacuato, a quavis corporis cavitate, propter eandem rationem quam fluxui menſtruo adſcribit; ſiquidem omnes cavitates vaſa lateralia ſeu exhalantia habeant, in ſe humores injicientia; quae, ſimilibus de cauſis (modo tales re vera ſint) ita dilatari poſſunt, ut certis periodis, ſanguinem rubrum tranſmittant.

Porro

Porro, hic auctor, sanguinis a diversis partibus eruptionis, quae menses obstructos sequitur, et quae eandem cum mensibus periodum observat, hanc causam statuit: *impetum* nempe in totum corpus factum, eodem tempore, quo menses frustra eniti conuntur. Oportet autem ut vis, quae hunc in totum corpus *impetum* efficit, sola sanguinis sit copia, differentiae inter sanguinem, quem hypogastricae et arteriae spermaticae infundere solent, et sanguinem, quem nunc in obstructione mensium infundunt, aequalis. Nec quidem eam tantum *impetum* efficere credibile est. Quantuscunque autem sit, arteriarum epigastricarum et mammariarum communicationem tanti facit auctor, ut quis putet haemorrhagiam a mammis semper provenire: aut saltem, sanguinem retroactum in aliquam partem, cui internae iliacae, aut etiam externae inserviunt, sese immissurum, atque inde erupturum. Contra autem, evacuatio haecce vicaria saepius ab aortae ascendentis ramulis efficitur. Hic igitur *impetus* necessario universalis erit, et omnia corporis vasa attingens; quae vix, ut videtur, eam sanguinis copiam continere possunt,

poſſunt, qui per vaſa uterina tranſire ſolebat, niſi plethora univerſalis inducatur, et omnia vaſa ſuperintumeſcant, donec imbecilliorum anaſtomoſi, redundantia evacuetur, et plethora deſinat. Ligetur autem vas equale, aut hypogaſtrico majus, nihil tale ſequetur; caetera vaſa ſanguinem, qui per ligatum tranſiebat, facillime continebunt, nec ulla ſymptomata plethorica ſequentur. Ipſa eadem adverſus plethoram, ut menſtruorum cauſam, adhibita argumenta, plenam vim ſuam contra hanc theoriam exerunt. Profluvii igitur uterini cauſae ab illo adductae non ſufficiunt, cum appareat evacuationes vicarias dari, ubi cauſae ſimiles ne vel exiſtere finguntur.

Inter varias haſce hypotheſes, ad hoc phaenomenon periodicum explanandum, excogitatas, plethorae ratio, quamvis nonnullis objectionibus obnoxia, nobis (omnibus rite perpenſis) maxime conſentanea videtur. Cauſa finalis, huic in feminis redundantiae adſcripta, quam maxime veriſimilis eſt, et verè exiſtere videtur: eaque ſemel conceſſâ, plethora cauſa efficiens et adaequata, neceſſe eſt ut agnoſcatur.

In

In feminis menſtrua circa annum decimum quartum incipere, circa annum autem quadageſimum nonum, deſinere ſolent; quamvis in temperamentis bilioſis, citius, in phlegmaticis autem, aliquando tum in inceptu, tum in defectu, ſerius: eademque differentia in regionibus calidis et frigidis obſervanda eſt.

Fluxus menſtruus, varié, vel ab utero, vel a vagina, vel ab utroque profluere creditur: nobis autem, a ſolo utero ut plurimum provenire videtur. Quoniam, inde lochia fluere comperimus;—inde etiam, nutrimentum ſuum a matre foetum recipere;— et ſi vaſa hypogaſtrica injectione impleantur, in uterum ſe aperire; — uterum multo pluribus quam vaginam vaſis impleri;— tempore graviditatis, quando ovum utero adhaereſcit, fluxum menſtruum raro cerni;— in caſu vero uteri prolapſi, ubi menſes conſpiciuntur prorſus ab ore uteri interno provenire, res clare demonſtrari videtur. In caſibus tamen (*k*) rariſſimis quidem, ubi menſtrua, in

(*k*) Horst. obſ. xli. lib. 5.

in graviditate etiam, ſolitas periodos obſervarunt, ſine magna aut matris aut ovi incommodo, omnino ea a ſola uteri vagina fluere ſtatuendum eſt. Ubi naturalia uteri emiſſaria obſtructa ſunt, a multis aliis corporis partibus, vertice (*k*), ſcil. vel (*l*) digitis fluere, interdum obvenit; quoniam eadem vaſa quae utero, vaginae etiam inſerviunt, et ubi alter obſtruitur, ſanguinem menſtruum ab altera evacuari, conſentaneum eſt.

Hoc fluxu appropinquante, praeſertim ſi tum primum virgini accidit, haec fere ſymptomata cernuntur: in partibus vicinis, praecipuè circa lumbos et coccygem, calor et dolor, cephalalgia, inappetentia, laſſitudo, acuti mammarum dolores, et poſt eruptionem, languor et nauſea.

Periodi variae ſunt et inaequabiles, nunc trium hebdomadarum, nunc duarum, quamvis plerumque vix menſis lunaris intervallo:

C et

(*k*) Kerching. obſ. lxxxv.——
(*l*) lxxxvi.

et fluxus in ſanis a tribus ad ſex, licet in pleriſque per tres tantum dies continuatur.

Copia etiam, ſecundum aetatem, temperamentum, clima, et vivendi modum, major aut minor eſt. Fluxus autem immodicus dicitur, ubi aut nimium ſanguinis una periodo evacuatur, aut ubi fluxus ſaepius redit. Et hic, cautè, quid nimium ſit, ſtatuendum eſt. In quibuſdam enim feminis, naturâ, multo major eſt quam in aliis, ejuſque diminutionem in illis gravia incommoda ſequerentur: profluviumque interdum ſolito majus, ex menſtruis aliquamdiu ſuppreſſis, accidere poteſt, cum tamen corpus ſolitam ſanitatem retineat.

Quare attentius conſideranda ſunt ſymptomata ſupervenientia, atque inde de diagnoſi ſtatuendum ; quae fallax, admodum fuerit, ſi ex ſola copia dijudicetur. Itaque, e. g. ſi pallor, languor, debilitas, anhelatio, anxietas, partium extremarum refrigeratio, deliquium, ſuffocatio, convulſio, menſtrua comitentur; inde ſatis conſtabit, haemorrhagiam immodicam eſſe, et pro ratione ſymptomatum, aut leniendam aut coërcendam eſſe.

Hujus

Hujus profluvii immodici causae praedisponentes vulgo ponuntur, vasorum nimia laxitas, et exin tenuis, soluta et aquosa sanguinis diathesis, praesertim si adsit acrimonia.

Ubi laxa tantum est solidorum textura, per anastomosin sanguis effluit, et laxitas haecce vel dilatatio aut naturalis est, aut inducta: inducitur autem nimia aquosi et calidi liquoris potatione; balneis calidis; vitâ sedentaria; et maxime lecto indulgendo, quod corpus assiduo bulneo vaporis quasi subjicit, omnium relaxantium maximo.

Si autem sanguinis etiam crasis destruatur, aut mutua partium cohaesio laxetur, immodica ejus copia per laxa uteri vasa facile profluet, quae jam resistere nequeunt: et simul motus fluidorum, modo aliquam habeant acrimoniam, stimulo quem vasis addunt, necessario accelerabitur; unde major etiam haemorrhagia efficietur. Et multis exemplis constat, haemorrhagias a diversis corporis partibus accidere, ex tam acri et soluto sanguinis statu; ut in scorbuto, &c.

Praeter

Praeter jam dictas, multae existere possunt, causae adventitiae, quae, aut per se, aut prioribus conjunctae, hoc malum efficiunt: quales, plethora—coitus immodicus — diuturni et difficiles in partu labores — exercitatio omnis violenta — animi pathemata — aër calidus — medicamenta stimulantia et attenuantia — quicquid denique sanguinis momentum auget et sustinet.

Haec haemorrhagia saepius oritur a placentae frustulis, post puerperium in utero relictis, quae longo etiam post tempore, redeuntibus menstruis, sanguinis fluxum immodicum excitant. Cujus exempla passim apud autores inveniuntur; qua de re postea in suo loco latius tractandum.

Hic fluxus immodicus uterinus, rarissime quidem in (*m*) puellis ante menstruorum aetatem, interdum in virginibus tempestivis, saepe in matribus, praecipue in provectioribus; nec in aliis periculosior quam in (*n*) vetulis,

(*m*) La Motte traitè des accouchemens. obs. cxcvii. Kerckring. obs. lxxxvii.

(*n*) Hoffman. tom. iv. cas. cx.——cxi.

vetulis, menſes jamjam depoſituris, invenitur.

Profluvium ſubitum, quod cum impetu et effusè ingruit (ſecundum HIPPOCRATEM λαβρῶς καὶ δαψιλῶς) brevi tantum durans, aegrae ſaepius vitam tentat: ſi autem mortem effugerit, concretiones tamen polypoſae in vaſis circa cor conſequi ſolent, quae anhelationes miſerrimas per totam vitam creent.

Nec prognoſis haemorrhagiae uterinae lentae, quae menſium ſtillicidium (σταλαγμὸς) dici poteſt, minus periculoſa eſt: ea enim, ſine medicae artis auxilio, certis, quamvis lentis gradibus, aegram, per malorum ſeriem, ad mortem tandem deducit: qualia ſunt, debilitas,— pallor,— pedum et crurum oedemata,— tremores, fluor albus, eumque ſemper comitans ſymptomatum hyſtericorum caterva,—variae ventriculi, inteſtinorumque aegritudines,— organorum chylopoëticorum, et haematapoëticorum in muneribus ſuis impeditio: donec tandem tota fabrica ſanguinis depauperati effectus ſentiat, et anaſarca, aſci-

tes,

tes, febris hectica, atrophia, et mors denique hujus morbi agmen cogat.

Ad curationem autem: — impetuosa haemorrhagia coërcenda,— nervosi systematis orgasmus leniendus,— vasorum uterinorum, et solidorum omnium, tonus restituendus,— et debita sanguinis crasis procuranda est.

Ubi fluxus adeo immodicus est, ut pulsum exilem et debilem, sudores frigidos, deliquia, &c. inducat, expeditissima simul et efficacissima remedia interna et externa ad eum coërcendum adhibenda sunt. Aegra resupinanda;— ab uterinis vasis, misso è brachio sanguine pro aegrae viribus, revulsio est (*o*) facienda, quod etiam sanguinis momentum minuit;—mens in tranquillo servanda;—corpus leniter refrigerandum;—- epithemata ex decocto corticis granatorum, quercini, radicis tormentillae, foliorum rosarum rubrarum, *balausti-*

(*o*) Et certe quam praestans sit in venaesectione praesidium adversus hunc morbum, conceptis verbis testatur Hollerius in comment. ad aphor. 50. Hippocr. § v. *Vidimus*, inquiens, *quae sanguine multo è venu detracto convaluerunt*, *quum nullis aliis remediis fluxus sanguinis reprimi posset.*

Hoffm. t. ii. p. 225.

balaustiorum, in aqua ferraria, post coctionem addita aceti quarta parte, subfrigida, inferioribus abdominis partibus, et pudendi labiis applicanda, et ex occasiòne repetenda.

Aliud est etiam contra fluxum hunc vehementem remedium, eo magis memorandum, quod citò operetúr, et a quavis vel egena parari possit: si nempe, aliquid admodum frigidum lumbis applicetur: sudorium e. g. amplum, plicatum, oxycrato, vel aquâ marina, vel frigidissima aqua fontana madefactum; quod subito applicandum, et bis aut ter, prout tepescit, mutandum: nec minus efficax erit, si subitò, et aegrâ ignara, applicatum sit; siquidem subitum terrorem saepe menstrua cohibere constat. Notissimum quoque est, si pars aliqua vehementer irritetur, spasma per totum corpus communicari; ea est per totam fabricam filamentornm nervosorum connexio. Si enim pars aliqua sensibilis gelidissimo aliquo corpore subito percellatur, tremorem totum corpus percurrere sentimus; qui progressionem contractionis instantaneam ostendit: et fibrae animales quantumvis laxae appareant, tantam habent tensionem,

tensionem, ut vibrari possint; nec tantum contactu, sed etiam aliorum corporum vibratione, per sympathiam quasi harmoniacam. Quare haud incongruum est, frigidum aliquid lumbis, parti admodum sensibili, applicatum, effectus suos statim ad uterum transmittere, ejusque fibras, et emissariorum orificia contrahere: atque subiti frigoris vis in narium haemorrhagia omnibus nota est; et feralis mensium in fluxu naturali obstructio a frigore, cujus multa infelicia sunt exempla, hujusce rei veritatem penitus demonstrat. Adstringentia etiam externa renum haemorrhagiis multum profuisse comperta sunt.

In casibus admodum periculosis, injectiones adstringentes in uterum (*p*) mittendae saepe utiliter praescriptae sunt; et in hoc laxo oris interni statu, facillime in cavitatem uteri pervenire, et ex immediato contactu, plus quam applicationes externae proficere possunt.

(*p*) *Ego olim acacia Arabica ex vino dissoluta cathetere in sinum muliebrem injecta sanavi Guadagninam, olim uxorem meam dilectissimam, a profluvio uteri quo laborabat.* PROSP. ALPIN. de med. meth. lib. xii. p. 726.

possunt. (a) Pessaria quoque, astringentibus armata, interdum cum efficacia salutari adhiberi inveniuntur.

Brachiorum (b) in aquam tepidam, vino mistam, per horae dimidium immersio, quo sanguis ad exteriora alliciatur, multo quam ad mammas cucurbitae applicatio, ab (c) HIPPOCRATE laudata, potior HOFFMANNO videtur. Sed hac in re metuendum est, ne vinum ita absorptum continuò sanguinem ingrediatur, et stimulo acriore circuitum magis acceleret, quam ore haustum, ubi vinum salivâ, succis gastricis, &c. diluitur et lenitur. Ligaturae etiam, a veteribus in corporis extremitatibus usurpatae, ad cursum sanguinis per venas in cor retardandum, proderunt.

Dum haec remedia parantur, aut adhibentur, aegrae vires et spiritus idoneis cardiacis reficiendae, iis scil. quibus vasa quae exhauriuntur, interim repleantur, nec tamen nimis stimulentur: qualia sunt, jura carnium, aqua vino rubro, limonum, herbarumque

 refrigerantium

(a) PROSP. ALPIN. de med. meth. lib. xii. p. 726.
(b) HOFFM. Tom. ii, p. 227.
(c) Τμνημα ἐ. aph. 50.

refrigerantium ſucco miſta, et ſyrupo cydoniorum edulcata; ex vino rubro et lacte ſerum; analeptica omnia; tinctura antiphthiſica ad guttas octoginta, in aquae purae cyatho, repetenda pro re nata; tinctura roſarum rubrarum ſubacidulata ſpiritu vitrioli ad potum ordinarium: pulvis ſtypticus, quem cum antihyſtericis in pillulis admiſtum, efficaciſſimum ſaepius expertus ſum.

Frigida aqua, praeſertim pluvialis, aut nitro, aut ſpiritu vitrioli, aut ſyrupo papaveris rheados miſta, a claro (*d*) HOFFMANNO laudatur: *ſimplex enim*, ait, *haec medicina, et diluendo ſpiſſos humores, et acres contemperando, nimiumque aeſtum reſtinguendo, fibras quoque relaxatas firmando, plus certe praeſtat quam, tantopere a medicis, alia varii generis ad hoc malum domandum laudata ſpecifica.*

Si adhuc a nervoſarum fibrarum orgaſmo haemorrhagia perdurat, anodyna fere omnia, inter quae opiata, et praecipue laudanum liquidum cum ſpiritu vitrioli acido, aequali portione

(*d*) Tom. 2. p. 226.

portione, commiſtum, tam in hac quam in aliis haemorrhagiis utiliſſimum obſervavimus.

Debita etiam non-naturalium ratio, ad recidivam praeveniendam, in omnibus habenda eſt.

Ubi plethora haemorrhagiae cauſa eſſe intelligitur, ſanguinis fluxus aliquandiu procedere permittatur, utpote ad plenitudinem amovendam neceſſarius: a magna tamen quam paſſa ſunt vaſa diſtentione, ſi forte tonum amiſerint, adeo ut ſanguinem poſt plenitudinem amotam effundere perſtent; methodus ſupradicta, aegrae ſanitatis reſtituendae ſpem facit: et curationis ratio, ubi haemorrhagia ab aliqua aliarum cauſarum adventitiarum ſeu procatarcticarum oritur, nota ſemel cauſâ, illico patet.

Ubi vere ſolidorum tanta ſit atonia, ut ſanguinis craſis perierit, et fluxus in habitudinem abierit, tum ad curationem aliquantum ab hac diverſam confugiendum. Fibrae in univerſum

ſum corroborandae, juſta ſanguinis craſis reſtituenda; quae rationes, quamvis diuturnae, ſolae tamen ſunt, quae haemorrhagiae reditum praeveniant. Medicamenta adhibenda ſtomachica, incraſſantia, roborantia, cortex, ſcil. Peruvianus, vinum rubrum, balnea frigida, exercitatio modica, &c. ſi nihil contra indicat; diaeta ſubaſtringens, et pro ventriculi virium, et exercitationis modo: cibus ſiccus, oryza, ſagoe, et analeptica omnia; adhibito ſubinde rhabarbaro ad alvum laxandam.

Quamvis autem corroborantia, prima fronte, ſola huic morbo remedia videantur, experientiâ tamen conſtat, haec ſola, ex voto non ſuccedere. Imò fortia adſtringentia et narcotica in hoc fluxu copioſius adhibita, a peritiſſimis in praxi medicis, incommoda comperta ſunt; et ſaepe aegrae moleſtiás augere; contra, parciùs adhibita, comitantibus ſubinde purgantibus, multo commodiora. Et commodae hujus catharticorum efficaciae argumentum videtur:—eorum uſu, non tantum corpus refrigerari, ſanguiniſque impetum diminui, et fibrarum orgaſmum amoveri, ſed omnibus glandularum inteſtinalium excretoriis,

riis, una cum vaſis exhalantibus, purgativi actione apertis, facilem hâc fluida portam invenire, et effuſè ab utero diverti: cujus contrarium obſtinatus et continuatus adſtringentium uſus efficit; cum in omnibus haemorrhagiis laxam alvum utilem eſſe comperiamus.

Illa deinceps tractanda ſequitur haemorrhagia, quae dum ovum in utero continetur, accidit; quaeque longe omnium periculoſiſſima jure cenſetur: ex illa enim et foetus et matris vita in diſcrimen fere ſemper conjicitur.

Haemorrhagiae hujuſce ut ideam noſtram dilucide planèque exponamus, uteri poſt conceptum mutationes, et quemadmodum utero ovum agglutinetur augeaturque, quaedam praefari neceſſe videtur.

Veterum (*e*) hypotheſes variae de generatione ferme rejiciuntur, ex quo ova in ovari-
is

(*e*) Inter omnes convenit, ſemen virile foecunditatis cauſam praecipuam, ſed de impregnationis modo, et ſemine feminino veteres inter ſe diſſentiunt.

HIPPOCRATES [ΠΕΡΙ ΓΟΝΗΣ], et plerique poſt eum phyſiologici, ſemen femineum vel humorem a
vaginae

is femininis, et animalcula in femine masculino a recentioribus investigata sunt. Recentiores autem, haud magis inter se congruunt de conceptionis modo. Num scilicet, embryo semine in masculino praeextiterit?—An ovum aurâ prolifica aliqua sit impregnatum?—Num in ovario?—An tuba Fallopiana?—An, denique, in utero ipso foecundum evadat ovum? adhuc sub judice lis est. Sed omissis his, ut opusculo

vaginae lacunis in coitu effusum, in generando cum semine virili aeque pollere statuunt; et in utroque conjuncto vim plasticam fingunt, quae massae compositae partes disponeret et conformaret, dum ipsa utero adhaerescens, a sanguine materno ad nutrimentum et incrementum assiduam copiam reciperet.

Aristoteles contrà, cum suis, semen virile embryonis massam componere negant; partes autem ejus subtiliores et agiliores, sanguini menstruo (ὕλη) vim animantem [δύναμιν κινητικὴν, vel θερμότητα ψυχικὴν] impertire; et inde embryonem formari: nullum autem semen femineum, nisi humorem excrementitium, esse contendunt.

Galenus autem in tractatu, Περὶ Σπέρματος, opinionem Hippocraticam firmat, et Aristotelicam refellit, semenque femineum in testibus [ovariis] depositum per vasa deferentia [tubis Fallopianis] in uterum descendere, ibique cum semine virili misceri, et unà embryonem formare asserit; utrumque denique semen pariter et aeque ad animal formandum conferre, et massae compositae partes omnes, non tantum materiam, sed etiam vim plasticam et δημιεργον, massam agitantem continere statuit.

opusculo huic minus necessariis; ovum seminis masculini animalculis jam impregnatum, et in uteri cavitate ponamus.

In uteri ergo cavitate, (semini masculino, et lymphae arteriolarum exhalantium immersum) corpusculum, vel bullulam exiguam innatantem fingimus. Fluidum hocce, cui ovulum immergitur, a vasculis per omnem ovuli superficiem patentibus, absorptum est: liquores isti sic absorpti, ab hisce vasculis ulterius praeparantur, altius elaborantur, et aptiores nutritioni embryonis inclusi efficiuntur: ita sensim crescit ovum, et vascula quibus ovario, vel calyci, seu corpori luteo nuper adhaeserat, evoluta ac ampliora deveniunt. Nobis etiam haud absimile videtur, vascula ista (quae scil. calyci nuper adhaeserant) principia placentulae constituere, quocunque in puncto membranam internam uteri primo contigerint: quae tunc temporis *faciem (f) villosam* induit. Pori membranarum ovuli assidue dilatantur, et plus nutrimenti quotidie absorbent: tandemque ovum cavitatem uterinam

(*f*) RUYSCH. Thesaur. anatom. vi. No 5.

uterinam penitus implet, ejusque parietem universum contingit: ovo jam liquoribus turgido, pori ex ejus superficie protruduntur, adeo ut villi, tantum non infiniti, vel vascula admodum tenella fiant; quae se insinuant in poros uterinos; sic utero materno adhaerescens, fixum et aptum ad nutritionem ulteriorem accipiendam devenit ovum. Dum autem villi hi venosi absorbentes succos uterinos hauriunt, et in ovum deferunt, vascula arteriosa exhalantia, poris uterinis, quibus inseruntur, fluida sua infundunt. Quae villosa ovi facies, ejusque ad uteri cavitatem adhaesio, multis (*g*) observationibus confirmatur. Vascula porro, quibus chorion utero adhaerescit, minutissima sunt, facillimeque sine sanguine effuso separanda; nisi qua parte placenta chorio obvoluta utero affigitur; de quo postea.

Quo recentius est ovum, eo latior est placenta; et dum utero in prima origine adhaerescere incipit, tota (*h*) ferè placenta videtur; praeter partem membranosam uteri plerumque cervici imminentem.

Quamvis

(*g*) Ruysch. (*h*) Ibid.

Quamvis (*i*) medici fundum uteri ſtatuunt, cui ſemper placenta adhaereſcat; multis tamen obſervationibus, nulli certae uteri parti, ſed etſi ſaepius fundo, interdum tamen parieti anteriori vel poſteriori, interdum lateribus, ipſique etiam cervici adhaeſionem iſtam aſſignare cogor. In quibuſdam feminis, tam arctè placenta utero adhaeret, ut obſtetrici aut medico plurimum negotii faceſſat; in aliis autem, adeo lubricis tenetur vinculis, ut leviſſimo aliquo caſu ſeparetur, et inde haemorrhagia et abortus ſequantur. Haec autem adhaeſio, ſive major, ſive minor, tanta tamen eſt, ut per vaſcula, quibus haec adhaeſio conſtituitur, ſatis alimenti foetui nutriendo et augendo a matre ſuppeditetur.

Foetûs nutritio, liquori amnii per os in ventriculum accepto, aut rubri ſanguinis inter matrem et placentam, per veram anaſtomoſin, circulationi aſſignatur. Hae autem hypotheſes, a clariſſimo (*k*) MONRO plenè refelluntur; qui ſimul luculenter oſtendit, foetûs nutritionem praeſtari liquorum rubro ſanguine tenuiorum abſorptione, ab utero per

 vaſa

(*i*) DEVENT. Ars obſtetricand. cap. 9—128.
(*k*) Medical Eſſays, vol. 2.

vasa placentae capillaria acceptorum, et foetui per venam umbilicalem transmissorum: — dum liquores tenuitatis similis, per arterias umbilicales, in uterum remittuntur, in capillaria terminantes, minuta magis, quam ut fluidum aliquod tinctum injectione infusum, transmittant.

Ita sensim distendi videtur uterus. Primo menstruae post conceptum periodi reditu, ovum satis utero adhaerescere ponamus. Sanguis periodo sua per emissaria in uterum rediens, nec paratum, ut antea in ejus cavitatem transitum inveniens, propter placentae ad excretoriorum orificia adhaesionem, haec emissaria distendit. Hactenus lymphae, aut subtilioris fluidi, a venis placentariis absorpti copia admodum parva est, sanguisque per hypogastrica ad uterum fluere pergit; et quoniam uteri parietes sunt prorsus ferè vasculosi, totius ejus substantiae incrementum necessariò sequetur: idque, si nulla intus caussa esset quae distenderet, latera tantum crassiora redderet, et simul cavitatem minueret; ovum autem, assiduè cavitatem augens, omnemque fundi uterini partem complens, quoquo-

quoquoverſum uteri latera diſtendit, vi, ſanguini exterius parietes uterinos diſtendenti ferè aequali, eâdem laterum craſſitudine manente: ubi contrà, ſi nullus ſolito major ſanguis in vaſà uterina immiſſus fuiſſet, ovi incrementum et diſtenſio, procul dubio, parietes uteri tenuiores reddidiſſent: et niſi ovi creſcentis et ſanguinis vaſa uterina diſtendentis, vires aequales eſſent; uteri parietes, ſecundum vim praepollentem, aut tenuiores, aut craſſiores eſſent. Atque inde oritur differentia inter uterum, aliaſque corporis partes cavas, quarum latera ab interna et ſubitanea diſtenſione tenuiora, a diuturna autem craſſiora evadunt. Unde, quamvis uteri cavitas tantum augeatur, ejus tamen parietes, neque ſecundum (*l*) quoſdam, veluti veſicae diſtenſae tenuiores; neque ſecundum (*m*) alios craſſiores factos; ſed ejuſdem ferè, cujus uterus eſt non-gravidus, craſſitiei eſſe cernimus. Plerique tamen uteri gravidi, quos nobis intueri contigit, tenuiores paulo, praecipuè

(*l*) MAURICEAU Traité des maladies des femmes groſſes, chapit. iv. de la matrice.

(*m*) TH. BARTHOLIN, &c.

cipuè circa parturiendi tempus, quàm aliàs inventi ſunt : quod eo forſan tempore foetus vim praepollentem acquiſierit.

Ubi ovum penitus adhaeſit utero, ſanguis redundans tranſitu in cavitatem jam obſtructo, non ulterius evacuari poteſt, quam quoad in forma lymphae ad foetum nutriendum abſorbetur : quod cum primò minimum ſit, eadem, quae in obſtructis menſibus ſymptomata oriuntur : atque hinc moleſtiarum ſeries primis poſt conceptum menſibus provenit. Quando autem foetus majorem nutrimenti copiam deſiderat, ita ut omnem qui evacuari per menſtrua ſolet, ſanguinem exhauriat, haec ſymptomata deſinunt.

Jam conſiderandum obvenit, quibus certis graviditatis temporibus uteri haemorrhagia maximè accidere poſſit, et quibus maximè periculoſa ſit. Si ovum non ita pridem poſt menſtrua conceptum, ante, vel brevi poſt adhaeſionem, utero excidat, quod ſaepius ſit, quia vaſa, vel parum, vel nil adhuc ultra modum naturalem diſtenduntur, nulla, vel ſaltem minima haemorrhagia ſequitur.

Si

Si autem, ubi vasa placentaria humorum copiam aliquam magnam vix haurire possunt, sanguis periodo menstrua rediens, vehementior placentae superficiem impulerit, nullo dato transitu, interdum eam, simul cum ovo protrudit, et haemorrhagia sequitur; raro quidem periculosa, quoniam vasa nondum admodum dilatantur: sed in naturali graviditatis progressione, ut uterus magnitudine augetur, ita vasa uterina quotidie dilatantur: unde constat, vitae matris periculum pro ratione temporis, quo uterum gestaverit, augeri.

Feminae hujusmodi haemorrhagiis secundo, tertio, aut quarto mense maxime obnoxiae sunt. In primis mensibus, haemorrhagiae non ita periculosae sunt: prognosis tamen admodum incerta: quamvis enim medici peritiâ haemorrhagia coërceatur, mulier tamen, per totum graviditatis tempus ejus reditu tentatur; adeo ut Medici, in arte obstetricatoria peritissimi, sententia fuerit, discipulis suis saepius inculcata, matri melius esse, fluorem huncce illico ovum expellere, quam coërceri: toties enim ingenti ferme cum periculo recursurum. Imo in tertio etiam mense,

ſe, haemorrhagiam tam vehementem, dolores tam violentes, et deliquia tam crebra comperi, ut perſuaſum fuerit, nihil aegrae vitam praeter ovi excluſionem ſervare potuiſſe.

Si igitur femina uterum gerente, in uteri vagina ſanguis appareat, medico cavendum eſt. Menſtrua enim quamvis rarius, interdum tamen per totum fere graviditatis tempus, periodice fluere pergunt: ita autem diſtinguendum eſt; ſi menſtrua ſint, fluxus ſolitis periodis erumpit, minore potius copia quam ante conceptum, et pro ratione creſcentis ovi minuitur; graviditatis moleſtias potius ſublevabit quam augebit; ſanguine a vaginae excretoriis ſolum manante, os uteri internum firmiter conglutinatum invenietur. Si vero menſtrua non ſint, ſanguis ex ipſo utero profluet, et os internum laxatum aliquantum ſi non apertum invenietur; fluxus diutius et majore copia quam in menſibus manabit; aut poſt parvum intervallum, ex levi aliquo motu, vel liquorum calidorum potu, redibit; et aegra imbecilla et languida deveniet: primò, horripilationes et rigores ſubiti, laſſitudo gravis, nauſea, anxietas, anhelatio,

latio, cordis palpitatio ſaepe accedent; dein lumbago, pubis dolor, et ſpaſmata in regione uteri, inter mulieres noſtrates nomine (*bearing down*) notiſſima, ſequentur. Si haec, aut horum praecipua appareant ſymptomata, fluorem iſtum, ſine aut foetûs, aut matris, aut utriuſque periculo, durare non poſſe, meritò ſtatuendum eſt.

Interdum autem, paucae ſanguinis guttulae tantum excernuntur, deſinunt, et brevi iterum redeunt; atque ita per hebdomadas aut etiam menſes, quamquam haud periodice procedunt:— aliàs, fluor profuſus dolores comitatur, et ovum ſtatim expellitur; aut ad deliquium uſque perdurat, brevique tum deſinit, rurſuſque viribus aegrae paululum reſtitutis, torrens denuo effunditur, donec tandem aegra, niſi ovi excluſione ſublevetur, pereat. Nam, etiamſi os internum uteri hoc in caſu, ſemper relaxetur, interdum tamen, ſine vi incredibili non ſatis dilatari poteſt, ut exitus ovo patefiat.

Cauſae praediſponentes hujuſmodi ſunt: habitus plethoricus, mollis, laxus et ſucculentus:—

lentus :— diathesis tenella et delicatula; nervique mobiles et facile irritabiles :— quod antea agrae menstruorum fluxu immodico aut fluore albo fuerit afflicta :— et praecipuè quod antea abortum passa.

Quoniam uteri emissaria, quorum orificia contactione placentae occluduntur, simul cum ipso utero dilatantur; quamvis nulla sit vasorum sanguinem rubrum continentium inter uterum et placentam anastomosis, immensum tamen sanguinis profluvium (*flooding*) ex placentae, in posterioribus mensibus, ab utero separatione, insequi manifestum est: ideoque, casum, saltum, tussim vehementem, sternutationem, paroxysmos hystericos, coitum, quicquid denique sanguinis momentum subito et valide auget, aut adeo ovum concutit, ut placentam ab utero separet, illico hanc haemorrhagiam efficere: alia tamen haemorrhagiae causa hîc speciatim tractanda.

Saepe evenit, ut post solita et regularia graviditatis signa, quartam circa mensem, dolores, ut in puerperio, unà cum haemorrhagia

gia feminam invadant, donec carneam quandam maſſam, quam ſcriptores obſtetricatorii alii germen falſum, alii molam appellant, tandem pepererit. Ejuſmodi verò molae, quamvis inter diſſecandum nihil aliud quam maſſa deformis carnea, aut fibroſa appareat, plerumque tamen verae conceptiones fuiſſe videntur: homunciolus enim tenellus ſexcentis modis ita evaneſcere aut quaſi annihilari potuit, ut oculum acutiſſimum vel nudum vel armatum falleret; adeo arctè haecce maſſa, ex placenta et membranis, vi uterina compacta eſt, ut nullo modo partes ſingulae diſcerni poſſint.

(*n*) Placentulae in utero diu retentae, mirum in modum formam naturalem mutant; nunc hydatidum, nunc veſicularum pendentium humore aquoſo refertarum ſpeciem induunt. Ipſe etiam ſanguis coagulatus, in utero retentus, ſaepe ita comprimitur, ut denſus, ſolidus, compactus ſit, et in membranoſam formam degeneret: (*o*) atque adeo uteri

(*n*) RUYSCH. obſ. xxviii.
(*o*) KERCKRING. obſ. xxxviii.

ri constrictione massa coagulata formam accipiat, quam molam appellant, quamque mulierculae vanae variis animalibus, ranis, talpis muribus, &c. assimulant, eaque viva opinantes territae fugiunt.

Ubi (*p*) sanguis in aliquo emissariorum uteri stagnat, saepe in polypum quodammodo concrescit, et ubi a superveniente sanguine vasa ulterius dilatante, in uteri cavitatem propellitur; haemorrhagia maximè periculosa saepe sequitur: et hujusmodi concretio a pravo adstringentium, ad immodicum lochiorum mensiumve fluxum coercendum, usu effici potest. Si jam, hoc sanguine concreto in emissariis manente, femina rursus concipiat, excretoria uterina ab ovi contactu occludentur; inde proxima periodo menstrua, vis sanguinis redeuntis, in priorem sanguinem in emissariis concretum, impingit, et ab emissariis in uteri cavitatem exigit, tenellamque ovi adhaesionem abrumpit, unde haemorrhagia violenta necessario sequitur: uteri enim excretoria, per quae massae coagulatae transierunt, nunc tantum

(*p*) Hoffm.

tum dilatantur, ut ſanguini influenti reſiſtere nequeant; vaſorum latera longa diſtentione tonum amiſerunt; uterus ipſe, ab ovo et ſanguine in uteri cavitate concreto, impeditur quominus emiſſaria contrahat. Os internum ſatis relaxatur ut ſanguinem fluidum tranſmittat; nec fluxus deſinet, donec os eo uſque dilatetur, ut ſimul et ovo viam patefaciat: tum quidem, niſi admodum mulier debilitetur, uterus ſtatim ſe contrahere, vaſorumque orificia ſenſim occludi, et haemorrhagia ſiſti incipiet.

Ubi ovum, foetu extincto, aut ſanguinis coagulum, in utero reſtat, horum magnitudo, menſtrui ſanguinis cumulo adhaereſcente et circum concreſcente, ita augeri poteſt, ut femina ſe in graviditate pergere credat, donec tandem, graviſſimis doloribus, ut in vero partu, cum multo ſanguinis profluvio enixa, maſſam protulerit.

Ex veteribus quidam, iique praeſtantiſſimi, feminas in molis gignendis, naturali modo concepiſſe, opinati ſunt; ex imbecillitate vero, vel vis plaſticae, vel ex defectu ductilitatis, vel

vel puritatis materiae, rudam nec informatam carnis massam productam fuisse. Alii, eas ex semine femineo unà cum sanguine menstruo sine seminis masculini auxilio, generatas fuisse existimarunt. Quacunque autem de caussa, molae istae nascantur, haemorrhagiae, quae eas consequuntur, vulgo, multo quam fluor uterinus, in ullo verae graviditatis tempore, difficiliores sunt: toties enim hîc, haemorrhagia cum anxietate, dolore, et debilitate intolerabili redit, ut aegra ultimum vitae periculum adeat, dum adhuc, os internum, summo obstetricis aut medici molimine ita dilitari nequit, ut massam transmittat.

Primis post conceptum mensibus, ubi caussae praedisponentes existere comperiuntur, tempestivè ad methodum prophylacticum confugiendum est. Modica e brachio sanguinis missio, circa solitum menstruae periodi tempus, secundo, tertio et quarto mense, aut etiam diutius si postulent symptomata, plerumque ex voto succedit; et meritò quidem: inde enim facilis fit ab utero revulsio;—sanguinis arteriosi in hypogastrica impetus minuitur;—vasa uteri turgida ita evacuantur, ut elasticitatem

tem naturalem aut ſervent aut recuperent ;— et ex circulatione aequabili placidaque, ovum tenellum nullum periculum ſentiet ; ne ſanguinis impetu, ſeſe inter ſuperficiem ſuam, et uteri parietes inſinuantis, divellatur. Quare, hac ſanguinis miſſione, medicus fluxum menſtruum naturalem imitatur, et, ſecundum HIPPOCRATEM, magnum medicorum patrem, naturae miniſter prodit.

Hac methodo prophylactica, vel omiſſa, vel ſerius, vel fruſtra peractâ, ſi vera ab utero fiat haemorrhagia, et aegrae cauſas praediſponentes non oſtendat, aut procatarcticae ſint modicae haemorrhagiae levis, et ſymtomata lenia, tum ut haemorrhagiae coërcendae ſpes ſit, ad cautiones generales jam dictas recurrendum : at, nitroſa non adhibenda, ne nauſeam et vomitum creent, quae ſumma ope cavenda, ne ſanguinis impetus a violente diaphragmatis, muſculorum abdominalium et viſcerum actione, in vaſa uterina violentior ſit. Quies tempeſtivo anodynorum uſu quam maxime procuranda ; inter quae laudanum liquidum cum ſpiritu vitrioli acido vomitum etiam arcent ; et diluta, unà cum chylo ſanguini

guini citius immiſcentur, quam opium ſolidum, quod ex ventriculi tantum contactu ſyſtema nervoſum afficere a (*q*) nonnullis creditur.

Hiſce remediis haemorrhagiâ coërcita, ni redeat cavendum: regimine refrigerante et diaeta ſubaſtringente, adhibitis etiam roſarum acidulata et antiphthyſica tincturis, per idonea intervalla ſumptis. Omni ſimul corporis animique agitatione quam maxime devitata.

Ut cautè ſanguinis in vaſa uterina impetus minuendus, ſic aequabilis et debita ejus circulatio conſervanda eſt: nam, ſi ex nimia ſanguinis jactura, in matre circulatio languidior aut interruptior ſit, ovulum languere et inaniri oportet: quod vaſcula illa minuta, quibus utero connectitur, ſtatim collabuntur, ſimulac lympha diſtendente privantur. Hoc enim in univerſo corporis ſyſtemate (quod ab origine totum eſt vaſculoſum) compertum eſt, ſi canales minuti liquidis influentibus priventur,

(*q*) Wepferus Hiſtor. cicutae aquaticae. Med. Eſſays, vol. v. Diſſertation on opium by Dr. Alston.

tur, ſtatim collabi, et concreſcere: imo, non ſolum vaſa vaſorum in ſene, adulto, et juvene evaneſcere, ſed in infante etiam, vaſa ampla umbilicalia, canalis venoſus et arterioſus liquoribus influentibus privata, conſolidari conſtat.

Ubi autem in ultimis graviditatis menſibus haemorrhagia erumpit:—ſi cauſae violentiores praeceſſerint:—ſi cautiones et medicamenta fruſtra fuerint adhibita:—et ſimul ſymptomata graviſſima comitentur:—tum quidem, Celeberrimi BOERHAAVII effatum veriſſimum experiemur: *Inter periculoſiſſimos gravidarum morbos habetur fluor uterini ſanguinis.* Nec aliud quid aegrae ad vitam conſervandam proderit, quam prompta et perita obſtetricis aut medici munus, quâ foetus et placenta quam citiſſime eripiantur. Quoniam autem hujuſce rei exſequendae modus ad chirurgum propriè pertinet, in hoc tentamen intrudere non auſim: praeſertim quum ejus ratio et neceſſitas nobis propriè, ſpectanda, jam antea tractata ſint. Fruſtra enim, et cum aegrae pernicie, artibus pharmaceuticis, hoc in ſtatu, uterini ſanguinis fluorem coërcere conabimur.

Triſte

Triste quidem! eo autem tristius est! quod non rarius eveniat, aegram sub ipsis medici peritissimi licet et dextimi manibus interiri; et nisi tempestivè advocetur, quamvis ejus ope onus molestum deposuerit, post tamen aliquot dies, languidam et exhaustam vitam morte mutare: cujusmodi casum unicum, tristissimum quidem quod mihi in praxi contigerit, hic liceat referre.

Matrona quaedam, proceritate mediocri, habitu corporis gracilior, valetudine autem praestans, et in re domestica agilior, quatuor liberos florentes enixa, tricesimum annum, excesserat; quando, jam sex menses gravida, ab omni haemorrhagiae hujus, quae apparebat, causa praedisponenti immunis, ab initio mensis septimi, crebra sanguinis ab uteri vagina stillicidia sensit, quae cum dolore aliquo sensim augebantur, ut post dies circa quinque et triginta a morbi initio, medicum insignem arcesceret; qui, Februarii septimo, 1749, sanguine modicè misso, medicamentis anodynis, pulvere styptico cum rhabarbaro, et non-naturalium regimine, adeo fluxum coërcuit, ut spes fuerit aegram, si modò cautè

cautè ſe geſſiſſet, tutò ad tempeſtivum partum perrecturam: multum verò levata, temere circa domeſtica, pro more, agilis coepit occupari; unde, circa finem menſis (vigeſimo tertio ſcil. die) haemorrhagia adeo violenta ſequuta eſt, ut neceſſarii omnes de ſalute deſperarent. Medici prioris, valetudinis cauſa, abſentia, operam meam advocabat: die quinto et vigeſimo arceſſitus, in lecto ſtratam inveni,— inſtar cadaveris pallidam,—— maximè debilitatam et exhauſtam,— doloribus nullis, aut quam minimis, laborantem,— vaginam ſanguine coagulato plenam,— os uteri laxum et aliquantulum dilatatum,— cruoris quoque coagulum ad libras duas, quod paulo ante effuderat, in vaſe aſſervatum.

Primo intuitu patebat, aegram hancce praeſens vitae periculum ſubituram, niſi protinus onere levaretur; et ne in ipſa operatione interiret, maximè erat metuendum: eoque magis, quod placenta ipſa, membranis integris, ore uteri interno obducta, eique firmiter adhaerens, primò digitis ſe objiciebat. Tempore quam minimo, ſine ullo ferè aegrae

 dolore,

dolore vel nixu, aut ſanguinis impendio, quum foetum eripuiſſem; aegrè admodum, digitis pedetentim promotis, placentam utero adhaerentem, dimovi. Foetus ex tactu flaccido, colore ſubſuſco, epidermide leviſſima attritione amolita, jamdudum mortuus fuiſſe videbatur. Dolores poſt partum, ſolito paulo minores erant,— lochia regulariter et copiâ idonea fluebant. Per totum denique tempus pomeridianum, puerpera, praeterquam quod mirum in modum erat debilitata, optimam de ſe ſpem faciebat. Analepticis crebrò, et pro ventriculi modo, ſumptis, ſuſtentabatur. Cortex Peruvianus, idoneis intervallis, et prout capere potuit, adminiſtratus eſt. Die autem proximo, horripulationes vagae, rigores, tremores, ſingultus, et delirium denique invaſit, ut vigeſimo octavo, poſt meridiem, curâ omni fruſtra adhibita, exſpiraverit.

Atque in hoc caſu, ex difficultate, quam diximus, placentae, a cervice uteri dimovendae, conſtare videtur, ſingularem haemorrhagiae hujus cauſam fuiſſe; quoniam propter placentae ſitum, ex ore uteri ſenſim dilatato,

dilatato, haemorrhagia neceſſario erumpebat: quum cellulae, earumque emiſſaria, ſi non ſola, at certè ſemper plura ſint, et refertiora in ea parte uteri, cuicunque placenta adhaereſcat.

Haemorrhagia quae poſt partum fit, jam tandem ſequitur tractanda; quam, ut plenius intelligamus, mutationem quam uterus ex graviditate patitur, reputemus; incredibilem ſcil. vaſorum dilatationem, et orificiorum ſe in ejus cavitatem aperientium incrementum: quae, dum placenta iis adhaerebat, quominus ſanguinem aliquem effunderent impediebantur; eâ vero divulſa, pateſcunt emiſſariorum ora, et illico ſanguineus proruit torrens, donec vaſa uterina turgeſcere deſinant; ita preſſurâ laterali remota, vi elaſtica naturali contrahuntur, et ſenſim priora ſua lumina recuperant: fibrae ſimul utero muſculares, cauſâ diſtendente remota, nunc agere incipiunt, uterumque ad priſtinam modum reducunt; unde ſanguis in uteri cavitatem influens ratardatur; et minore copia fluit, donec tandem, utero ad priſtinum ſtatum prorſus redacto, ſanguinis curſus per hypogaſtrica tranſire ſolitus

litus, vaſorum uterinorum reſiſtentiâ coactus, aliò deflectat. Porro, vaſis majoribus evacuatis, venae minores quibus ſanguis ab arteriis redit, minus premuntur; unde viâ ſolita circulatio procedit. Tempus quo haec peraguntur, pro varia in feminis diatheſi, ſanguinis copia, vaſorum elaſticitate, aetate, climate, et tractandi modo varium eſt.

Hic humorum fluxus naturalis lochia dicuntur. Primo, diffluit ſanguis ruber: brevi inſtar carnium loturae pallidior; et in diem ſecundum, tertium, quartum et quintum, vulgo, ſeroſus aut lymphaticus, coloris albicantis aut ſubviridis; atque ita per dies plus minus viginti minui pergit. Et, ut in menſibus, ſic in lochiis, ex ſymptomatibus potius quam copia dijudicandum eſt. Copia, et durationis tempus, prorſus incerta ſunt; nec enim, quamvis citius ſolito deſinat fluxus, inde morbidam ſuppreſſionem eſſe ſtatuendum eſt, modò mulier nulla iniqua habeat ſymptomata, et pro more revaleſcat: nec fluxus immodicus judicandus eſt, nec ullo ratione coercendus, modo aegra facile ferat (*a*). Lochialis

(*a*) ʽΙΠΠΟΚ *αφορισμ κέ Τμῆμ. α.*

Ην ὅια δεῖ καιθαίρεσθαι καθαίρονται, ξυμφέρει τε, ϗ ευφίρως φερεσι· τὰ δ᾽ εναντια δυχερῶς.

chialis enim fluxûs (*b*) per ſex hebdomas durantis alia, alia autem biduo deſinentis, nullo cum aegrae incommodo, exempla ſunt. In quibuſdam, diarrhoea, in aliis, larga lactis a mammis ſecretio lochia terminat.

Fluxus lochialis vulgo diutior in iis eſt, quibus diutior fuerat menſtruus, et contra: et quidem, prout ſtatus fibrarum laxior aut rigidior: unde patet, quantum ex muſculari uteri compage ejuſque vaſorum contractione pendeat.

Si lochia ullo modo intempeſtive coërceantur, ſymptomata plurima et graviſſima cito ſequentur: in utero dolor et inflammatio; cephalalgia, nauſea, dyſpnea, inquietudo, anxietas ſumma, peſſimae febres, mors; niſi puerpera evacuatione aliqua critica, aut lochiorum reditu ſublevetur: ſed haec obiter obſervaſſe ſatis eſt.

Si autem lochiorum fluxus adeo immodicus ſit, ut debilitatem, pallorem, pulſum exilem, debilem et intermittentem, ſyncopen et convulſionem adducat, tum ad remedia in immenſo

(*b*) La Motte.

menſo ſanguinis profluvio jam recenſita recurrendum. Lochiorum autem fluxus raro ita violentus eſt, ut ſubitum et imminens periculum minetur; modò analeptica, eupepta, cardiaca lenia, et ſubaſtringentia medicamenta adhibeantur. Ad fibras et vaſorum uterinorum tonum reſtituendum, tinctura roſarum rubrarum cum ſpiritu vitrioli efficaciſſima ſunt.

Si haemorrhagia placentae ab utero ſeparationem conſequens, vehementior ſit, ut ſymptomata graviora adferat, aegra in ſummo erit periculo, quamvis brevi tantum duraverit. Symptomata autem ſunt, debilitas maxima, pallor, pulſus debilis et exilis, anhelatio, ſuſpiria, deliquia crebra, anxietas ſumma, extremitatum frigiditas, convulſiones etiam et mors, niſi cito haemorrhagia coërceatur.

Fibrae debiles et laxae, et ſanguis nimis attenuatus, hujus haemorrhagiae cauſae prediſponentes cenſeri poſſunt.

Quantumvis autem, ſolidorum ſtatus, et ſanguinis craſis bene ſe habeant, ſi tamen foetus

foetus alter, sanguis coagulatus, placenta, aut placentae frustula; quicquid denique uteri contractionem impedire potest, si in eo relinquatur, necessario haemorrhagiam hancce continuabit. Nec quid aliud aegrae certum auxilium adferet, nisi id, quod in utero est, evacuetur; quod si fiat, modo aegra bona sit diathesi nec nimis debilitata, ipse se contrahet uterus, et sine ullis medicamentis haemorrhagiam satis coërcebit: sin minus remediis supra memoratis aegrae succurrendum. Quemadmodum vero haemorrhagiae hujus causae interdum negligi, aut male dijudicari possint, casu quodam, quem jam memorabo, patebit.

Anno 1751, Generosa, tres et viginti annos nata, in primo puerperio, ab obstetrice, quae peritiam suam ad medicorum invidiam jactabat, onere levata fuit. In parturiendo nihil difficile aut insolitum sese obtulit; vivebat et valebat proles; mulier, secundum praeconium obstetricatorium, *tuta*, *munda* ad lectum deducta est: et obstetrix, ut operam suam mulierculis assidentibus venditaret, iis quo ignariùs eo effusiùs omnia laudantibus, *secundinas*

dinas integerrimas gloriosiùs monstrabat.

Cum vero puerpera crebriorem et diuturniorem sanguinis fluxum sentiret, amicae jam anxiae, chirurgum in hac re versatissimum arcessendum curarunt: qui vasorum uterinorum laxitatem causam esse opinatus, quae visa sunt consentanea, adhibuit, aegramque aliquandiu levavit. Haemorrhagia autem duas aut tres post hebdomadas, violentiùs rediit, et rursus anodynis coërcita desiit: ab hinc circiter mensem, non revalescente aegrâ, medicum insignem consulere visum est: qui, cum pannos crassiores, horis perpaucis, humore olido et sanioso penitus madefactos;—aegram, facie instar cadaveris pallidâ, macie confectam,— pulsumque exilem et concitatum observaret; obstetricis, ejusque sociarum, asseverationibus minus fretus, puerperam non ritè liberatâm censuit, et chirurgum obstetricatorium rursus statim arcessi jussit: quum inter eos uterum explorari convenisset, placentae frustum, crassum, firmum, compactum, aegrè admodum sexagessimo primo post partum die, utero extractum est; et mulier brevi pristinam sanitatem recuperavit.

Si

Si haemorrhagia ab imbecillitate fibrarum uterinarum oriatur, quâ emiſſaria hiantia manent, aut ſaltem non adeo contrahuntur, quin rubri ſanguinis fluxum pergere permittant; periculum (*a*) imminens, lentam medicamentorum internorum efficaciam in hoc caſu expectare vetat, et ad validiſſimam externorum opem confugere ſuadet, internorum ſimul auxilio adhibito; utraque autem talia ſint, ut fibris uterinis elatera reſtituant; ſimulque, modo aegra ferat, ſanguine e brachio miſſio, ſanguinis ab utero fiat revulſio. Fotus aſtringentes cum alumine ſoluto &c. pudendis admovendi. Injectiones in uterum immittendae, tam ad excretoriorum ora, quam ipſum univerſum uterum contrahendum: decoctum roſarum rubrarum cum balauſtiis in vino rubro laudat HOFFMANNUS: qui etiam tradit, linteum (*b*) contortum, et aſtringenti imbutum, in ſinum uteri quouſque penetrare potuit intruſum, ad hujuſmodi haemorrhagiam coercendam efficaciſſimum fuiſſe, aegramque brevi convaluiſſe. Lumbis quoque tepida

(*a*) HEIST. Inſtitut. Chirurg. p. 1070. et paſſim apud alios.
(*b*) Tom. ii. p. 228.

pida aſtringentia applicanda. Abdomen ſudario aut faſcia comprimendum, tantum ſaltem, quanta fuerat ab utero gravido, vaſorum abdominalium compreſſio: qua re, minus ſanguinis per aortam deſcendentem defluet, nec fluor recens copiòſior ad haemorrhagiam continuandam hypogaſtricis ſuppeditabitur, et aorta ſuperior copiam majorem, in omnibus ramis ſuis habebit; unde non tantum revulſio ab utero ſine majore ſanguinis impendio efficitur, ſed cerebro etiam ritè ſuppleto, ad deliquia cavenda ſpiritus refocillantur: preſſura etiam, ad ipſa vaſa uterina comprimenda prodeſſe poteſt, ut, faſciâ ſimili adhibita lochia coerceri, eâ autem amota, rediiſſe (*c*) traduntur. Nec inutiles erunt ligaturae brachiis et femoribus circumductae ad ſanguinis circuitum tardandum, modo ne tantae ſint ut ſanguinis reditus in cor prorſus impediatur.

Interea, aegra analepticis reficienda, et cardiacis iis, non quae ſtimulo ſuo ſubito calefaciunt et ſanguinis motum accelerant, ut ex officina pleraque; ſed quae fibras corroborant, corpuſque nutriunt: qualia ſunt jura carnium

(*c*) La Motte Obſerv. ccccxx.

carnium, aliaque jam dicta, quae non tam ſtatim ſpiritus incitant, quam ſanguini cito immiſta, vaſa exhauſta implent, et circulationem languidam ſuſtinent: neque adſtringentia omittenda, quibus fibrae imbecillae et relaxatae corroborentur; opiata quoque hîc maxime neceſſaria, ad *ſomnum* aegrae conciliandum, vel maximum virium exhauſtarum *refectorem*, fluxu jam aliis remediis coercito.

Et haec quidem, de morbi hujus natura, cauſis et remediis, generaliora et praecipua dicenda habui, quoad per hujuſce tentaminis mearumque virium modum licuit: ſingula autem percurrere, cauſarum omnem varietatem enumerare, remedia harum unicuique aptiſſima recenſere, caſus omnes ſolennes et inſolentiores memorare, et ſingulis objicienda refellere, nec in animo eſt, nec ſi eſſet, in tanta celebritate, tantaque clarorum virorum auctoritate et verecundia, venditare auſim.

FINIS.